

ITINERA
INSPIRING LEADERS

JUNE 2026

INTERGENERATIONELE GELIJKWAARDIGHEID IN BELGIË

Julien De Wit
Ank De Wilde

EXECUTIVE SUMMARY

België staat voor een stille maar fundamentele scheeftrekking. Wie vandaag beslist, leeft langer dan ooit; wie de gevolgen van die beslissingen het langst zal dragen, zit het minst aan tafel. De Itinera NextGen Barometer (2025) gaf de jonge generatie een globale “gele” score: geen acute crisis, maar een samenleving die structureel onder haar mogelijkheden presteert, met rode signalen op mentaal welzijn, op vertrouwen in democratie en op de fiscale rugzak die elk pasgeboren kind erft met een schuldgraad van 104,7% van het bbp, goed voor circa 45.500 euro per inwoner. Drie HOPE Policy Labs verdiepten die diagnose: jongeren willen geen symbolische participatie maar reële invloed, geen ad-hoc maatregelen maar structurele zekerheid, geen retoriek over “de toekomst” maar een beleid dat die toekomst expliciet meeweegt in de keuzes van vandaag. Tegelijk dient het debat de ‘nieuwe generatie’ te overstijgen.

Internationaal wint het beginsel van *intergenerational equity* aan tractie. Het is theoretisch verankerd door Edith Brown Weiss in haar werk over de “planetaire trust” en haar drie principes (behoud van opties, kwaliteit en toegang voor toekomstige generaties), bevestigd in het Brundtland-rapport, opgenomen in de Rio-verklaring en het VN-klimaatverdrag, en in september 2024 institutioneel verankerd door de adoptie van het *Pact for the Future* en de aankondiging van een VN-gezant voor toekomstige generaties. Op 5 maart 2026 lanceerde de Europese Commissie haar eerste *Strategy on Intergenerational Fairness*, inclusief een Intergenerational Fairness Index. Wales (Future Generations Commissioner, 2015), Finland (parlementaire Commissie voor de Toekomst, opgericht in 1993 en permanent sinds 2000), Hongarije (Ombudspersoon voor Toekomstige Generaties, opgericht in 2007) en de jeugdtoetsen in Oostenrijk (2013), Duitsland en Vlaanderen tonen dat institutionele inbedding mogelijk én werkbaar is.

België heeft die reflex nog niet. Dit rapport pleit ervoor om die alsnog te ontwikkelen, langs vier sporen: een institutionele verankering (een Belgische Toekomstcommissaris en een verplichte intergenerationele impacttoets), een echte democratische upgrade van jongerenparticipatie (voorbij tokenism, conform het Lundy-model), een budgettair-fiscale herijking (langetermijndiscipline, met onderscheid tussen investerings- en consumptieschuld) en een coherente toekomstagenda voor welzijn, wonen, onderwijs en arbeidsmarkt. De doelstelling is helder: van een samenleving die haar jeugd structureel naar de tweede rij verwijst, naar een beleidsmodel waarin “wat doet dit met de generatie van morgen?” een standaardvraag wordt, net zoals een budgettaire toets of een gendertoets dat vandaag al zijn.

**BELGIË STAAT VOOR EEN
STILLE MAAR FUNDAMENTELE
SCHEEF TREKKING.
WIE VANDAAG BESLIST,
LEEFT LANGER DAN OOI:
WIE DE GEVOLGEN VAN DIE
BESLISSINGEN HET LANGST ZAL
DRAGEN, ZIT HET MINST AAN TAFEL.**

KEY SUGGESTIONS

1. **Een Belgische Toekomstcommissariaat** met een mandaat naar Welsh model: een onafhankelijke instantie die wetsvoorstellen toetst op hun langetermijneffecten, jaarlijks rapporteert aan parlement en burger, en de “voiceless constituents” – waaronder toekomstige generaties en minderjarigen – expliciet een institutionele stem geeft.
2. **Een verplichte Intergenerationele Impacttoets (IGT)** voor structurele wetgeving, in lijn met de jeugdtoetsen die Oostenrijk en ettelijke andere landen al kennen. De toets verifieert per dossier wat de doorwerking is op de beleidsruimte, de schuldlast en de levenskansen van de generatie die nu jonger is dan 30.
3. **Een budgettaire herijking met intergenerationele verankering**, waarbij investerings- en consumptieschuld onderscheiden worden, een langetermijnhorizon van minstens tien jaar bij begrotingskeuzes verplicht wordt, en pensioen- en zorgafspraken expliciet onderhandeld worden binnen een generatiepact.
4. **Een democratische upgrade voor jongerenparticipatie**, structurele inbedding van jongerenbudgetten, online participatie en burgerschapsonderwijs (electoraal én aleatorisch), met het Lundy-model (Space, Voice, Audience, Influence) als minimumstandaard.
5. **Een Toekomstpact tussen federale en deelstatelijke overheden** dat de versnipperde bevoegdheden ontschot voor wat per definitie generatieoverstijgend is: klimaat, schuld, onderwijs, gezondheid en woonzekerheid.
6. **Politieke, sociaal-emotionele, financiële en juridische geletterdheid verankeren** in het leerplichtonderwijs waarbij de sociaal-emotionele vaardigheden al vanaf de kleuterklas en voor alle leerlingen worden aangeboden.

De details van al deze voorstellen en de caveats erbij worden besproken in hoofdstuk 6 van deze paper.

Intergenerational equity

Wanneer we vandaag spreken over “de toekomst”, bedoelen we vaak twee verschillende dingen. Enerzijds is er de politieke toekomst: een legislatuur, een regeerakkoord of een meerjarenbegroting. Anderzijds is er de echte toekomst van mensen: een volledig leven, een generatie, een land over vijftig jaar. Beleidsmakers werken meestal binnen die eerste horizon, terwijl burgers leven met de gevolgen van de tweede. Tussen die twee groeit de kloof steeds verder.

Die kloof is niet nieuw. Wat vandaag wel opvalt, is hoe verschillende trends samen een steeds grotere druk leggen op toekomstige generaties. Zo vergrijsst België snel: tegen 2040 zal er één persoon van 67 jaar of ouder zijn per 2,6 mensen tussen 18 en 66 jaar, tegenover ongeveer één op vier vandaag (Federaal Planbureau, 2024; Statbel, 2024). Daarnaast kampt België met een zware overheidsschuld. Met een schuldgraad van 104,7% van het bbp behoort ons land tot de zwaarst schuldbelaste lidstaten van Europa (Eurostat, 2024). Dat betekent concreet dat toekomstige generaties mee de rekening zullen dragen. Tegelijk werkt ons politieke systeem vooral op korte verkiezingscycli van enkele jaren, terwijl uitdagingen zoals klimaatverandering, pensioenen, AI-regulering en digitalisering decennialang impact zullen hebben.

Wetenschappers noemen dit “political short-termism”: de neiging van beleid om te kiezen voor snelle voordelen op korte termijn, ook wanneer duurzame oplossingen op lange termijn beter zouden zijn (Improta & Mannoni, 2025; Ogami, 2024). Volgens onderzoek heeft dat verschillende oorzaken: kiezers denken vaak op korte termijn, politici worden afgerekend op snelle resultaten, belangengroepen focussen

op onmiddellijke belangen, en toekomstige generaties hebben simpelweg geen stem in het politieke debat van vandaag (González-Ricoy & Gosseries, 2016).

In 2025 startte Itinera’s project HOPE met de NextGen Barometer uit, een onderzoek naar hoe jongeren in België ervoor staan. De algemene score was geel: geen acute crisis, maar wel een samenleving die haar potentieel onvoldoende benut. Achter die gemiddelde score schuilen duidelijke alarmsignalen.

In maart 2026 organiseerde Itinera daarom drie HOPE Policy Labs met jongeren tussen 14 en 26 jaar, samen met experts. Daaruit bleek dat jongeren helemaal niet apolitek of onverschillig zijn. Integendeel: ze denken sterk na over thema’s zoals wonen, mentaal welzijn, overheidsfinanciën en rechtvaardigheid. Wat hen vooral frustreert, is het gevoel dat het beleid zichzelf onvoldoende uitlegt, zichzelf te weinig begrenst en te weinig nadenkt over de impact van huidige keuzes op toekomstige generaties.

Dit rapport wil die inzichten vertalen naar een concrete beleidsagenda. De centrale vraag is eenvoudig maar fundamenteel: hoe organiseer je een democratie die niet alleen rekening houdt met de kiezers van vandaag, maar ook met de burgers van morgen? Landen zoals Schotland, Wales en Finland hebben zich die vraag expliciet gesteld bij het oprichten van toekomstinstellingen. Het antwoord ligt niet in een utopisch ideaal, maar in duidelijke institutionele keuzes, betere procedures en politieke moed.

Internationaal groeit die aandacht voor intergenerationale rechtvaardigheid snel. De Europese Commissie

TOEKOMSTIGE GENERATIES ZIJN MET ANDERE WOORDEN BELANGHEBBENDEN ZONDER STEM. IN ZEKERE ZIN GELDT DAT OOK VOOR MINDERJARIGEN.

lanceerde op 5 maart 2026 haar eerste Strategy on Intergenerational Fairness, inclusief een Intergenerational Fairness Index (European Commission, 2026). Ook de Verenigde Naties namen in september 2024 het Pact for the Future aan, samen met een Declaration on Future Generations en de aankondiging van een speciale VN-gezant voor toekomstige generaties (UN, 2024). België kan ervoor kiezen om mee op die trein te springen. Doet het dat niet, dan dreigt het de rekening van vandaag stilletjes door te schuiven naar zijn jongste burgers.

Oorsprong

Het begrip *intergenerational equity* heeft een duidelijke intellectuele oorsprong. Het werd systematisch ontwikkeld door de Amerikaanse juriste Edith Brown Weiss in haar baanbrekend werk *In Fairness to Future Generations* (1989) en daaropvolgende publicaties. Brown Weiss vertrekt vanuit de notie van een "planetaire trust": de huidige generatie houdt de natuurlijke en culturele hulpbronnen van de planeet in trust voor alle volgende generaties van de menselijke soort. Die trust schept verplichtingen – geen vage aansporingen, maar drie operationele principes (Brown Weiss, 1992):

1. **Het principe van behoud van opties** vereist dat elke generatie de diversiteit van de natuurlijke en culturele hulpbronnen zo bewaart dat de volgende generatie evenveel handelingsmogelijkheden heeft om haar eigen problemen op te lossen.
2. **Het principe van behoud van kwaliteit** houdt in dat elke generatie de planeet in een toestand doorgeeft die niet slechter is dan die waarin ze hem heeft ontvangen.
3. **Het principe van behoud van toegang** eist dat elke generatie billijke toegang tot de aardse hulpbronnen en het culturele erfgoed garandeert, zowel binnen haar eigen kring als naar volgende generaties toe.

Die drie principes werden internationaal-juridisch verankerd in onder meer de Rio-verklaring over Milieu en Ontwikkeling (1992) en het VN-Raamverdrag inzake Klimaatverandering (1992), beide opgesteld in directe dialoog met Brown Weiss' werk. Het bekendere Brundtland-rapport *Our Common Future* (1987) had het concept al populair gemaakt met zijn definitie van duurzame ontwikkeling als ontwikkeling "die in de behoeften van het heden voorziet zonder de

mogelijkheid van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen”.

Wat Brown Weiss' bijdrage uniek maakt, is dat ze het abstracte ethische ideaal vertaalt in juridische standaarden en institutionele verplichtingen.

Bredere ontwikkeling

Hoewel de oorspronkelijke literatuur over intergenerationale equity stevig verankerd is in het milieurecht, is het concept inmiddels breed toegepast op andere domeinen waar beslissingen vandaag onomkeerbare gevolgen hebben morgen. Het *Office for Budget Responsibility* in het Verenigd Koninkrijk past het toe op publieke financiën en definieert intergenerationale rechtvaardigheid als “het principe dat de huidige beleidskeuzes zo gebalanceerd zijn dat toekomstige generaties niet benadeeld worden door uitputting van middelen, het creëren van onhanteerbare schuld of het degraderen van het milieu” (OBR, 2024).

De Europese Commissie expliciteert in haar nieuwe *Strategy on Intergenerational Fairness* (2026) drie domeinen waarop de toets relevant is:

1. ecologisch (klimaat, biodiversiteit),
2. economisch (publieke financiën, pensioenen, woningmarkt)
3. en institutioneel (rechtsstaat, democratische representatie). De Strategie kondigt een Intergenerational Fairness Index aan die de lidstaten zal meten op hoe goed ze de belangen van jongere en nog ongeboorte burgers beschermen (European Commission, 2026).

Intergenerationele gelijkwaardigheid en democratie

De theoretische literatuur wijst steeds meer op hetzelfde probleem: democratieën hebben het moeilijk met denken op lange termijn. Verkozen politici hebben vaak te weinig prikkels om beslissingen te nemen in het belang van toekomstige generaties. Dat komt omdat verkiezingen draaien rond korte termijnen, terwijl alleen huidige burgers kunnen stemmen (Caney, 2016; González-Ricoy & Gosseries, 2016). **Toekomstige generaties zijn met andere woorden belanghebbenden zonder stem. In zekere zin geldt dat ook voor minderjarigen.**

Onderzoek bevestigt die analyse. Een recente review van Improta en Mannoni (2025) in *International Political Science Review* toont aan dat overheden vaak lijden aan wat zij “government short-termism” noemen: een focus op snelle resultaten, vooral in beleidsdomeinen waar investeringen pas veel later renderen, zoals klimaatbeleid, infrastructuur en pensioenen. Ook in begrotingsbeleid zien onderzoekers hetzelfde patroon terug. Politici kiezen vaker voor schuldopbouw dan voor belastingverhogingen, omdat schulden kunnen worden doorgeschoven naar toekomstige generaties die vandaag nog niet stemmen (Hibbs, 1977; Alesina & Tabellini, 1990).

In België wordt dat probleem nog versterkt door enkele bijkomende factoren.

Ten eerste is er de complexe staatsstructuur. De federale overheid draagt het grootste deel van de Belgische schuld terwijl veel bevoegdheden naar de deelstaten zijn verhuisd. De financiële lasten bleven dus grotendeels federaal, terwijl de beleidsruimte meer regionaal werd.

Ten tweede speelt de sterke participatie een rol.

Partijdiscipline en fragiele coalities zorgen ervoor dat politici vaak focussen op overleven op korte termijn, eerder dan op structurele hervormingen met effecten op lange termijn.

Ten derde is er het mediasysteem. Zoals deelnemers aan de HOPE Policy Labs zelf aangaven, trekt de voortdurende “negativiteitsspiraal” politici en beleid steeds terug naar de waan van de dag. Daardoor wordt het moeilijker om rustig en consequent aan langetermijnbeleid te werken.

De wetenschappelijke literatuur over institutioneel design (González-Ricoy & Gosseries, 2016; Boston, 2017) identificeert verschillende mechanismen om die kortzichtigheid te corrigeren: parlementaire toekomstcommissies (Finland, sinds 1993), ombudspersonen of commissarissen voor toekomstige

generaties (Hongarije sinds 2007, Wales sinds 2015, Israël 2001-2006), grondwettelijke verankering van duurzaamheidsbeginselen, jeugdtoetsen in de wetgevende procedure (Oostenrijk sinds 2013, Duitsland, Frankrijk), foresightcellen binnen het regeringsapparaat (Singapore Centre for Strategic Futures, Finland Sitra), en - recenter - internationale verankering via het VN-Pact for the Future (2024).

De empirische evaluatie van die instrumenten is gemengd maar instructief. Boston (2017) concludeert in zijn vergelijkende studie *Safeguarding the Future* dat de meest succesvolle instituties drie kenmerken delen: een duidelijk mandaat, voldoende onafhankelijkheid van de uitvoerende macht, en - cruciaal - een procedurele inbedding in bestaande wetgevende processen, niet als parallel orgaan maar als verplichte toetsing.

De kansen van komende generaties.

Het Hope traject startte met de Itinera NextGen Barometer (2025). Deze bracht de positie van jongeren in België in kaart langs vier kinderrechtenclusters: (Over)leven, Ontwikkeling, Participatie en Bescherming. Voor elke indicator wordt op basis van officiële databronnen (Statbel, Eurostat, Sciensano, JOP-monitor, Febelfin, Solidaris en internationale benchmarks) een score toegekend in een stoplichtsysteem. De globale eindscore is geel: een land dat niet faalt in zijn jeugdbeschermings- en ontwikkelingsplicht, maar dat aanzienlijk onder zijn potentieel presteert.

De Barometer is bewust opgevat als een diagnostisch instrument, niet als een gepolitiseerd pamflet. Maar de cumulatieve boodschap van de scores is moeilijk te ontwijken: in elk van de vier clusters worden kwetsbaarheden zichtbaar die in combinatie de leefwereld en toekomstperspectieven van jongeren ernstig onder druk zetten. De gele zone is geen rustige tussenpositie, het is een vroeg waarschuwingssignaal voor een systeem dat onvoldoende robuust is om jongeren duurzaam te beschermen tegen externe schokken zoals economische crisissen, geopolitieke instabiliteit of klimaatverandering.

Een samenleving beslist voortdurend over mensen die niet aan tafel zitten. Wie vandaag de begroting, het onderwijs, het woonbeleid en het klimaatbeleid vormgeeft, draagt de gevolgen ervan zelden het langst. De generatie die dat wél doet, is structureel ondervertegenwoordigd in het debat dat haar toekomst bepaalt. Project HOPE vertrekt vanuit die scheeftekening, met één doel: de positie van de komende generaties niet langer afleiden uit veronderstellingen over jongeren, maar onderbouwen met data, en die data vertalen naar beleid. Dit hoofdstuk gaat daarom niet over wat jongeren tekortkomen, maar over wat een samenleving onbenut laat wanneer ze haar jongste generatie onder haar mogelijkheden laat presteren.

Dat begint bij een diagnose. Het debat over jongeren wordt vaak gevoerd op anekdote, alarmisme of onderbuik. De Itinera NextGen Barometer (2025) was bewust het tegenovergestelde: een diagnostisch instrument dat de positie van jongeren in België in kaart brengt langs vier kinderrechtenclusters, (Over)leven, Bescherming, Ontwikkeling en Participatie. Elke indicator krijgt op basis van officiële bronnen (Statbel, Eurostat, Sciensano, de JOP-monitor, Febelfin, Solidaris en internationale benchmarks) een score in een stoplichtsysteem. Geen pamflet, wel een feitelijke nulmeting. De globale eindscore is geel.

Maar geel is een misleidend geruststellend cijfer en hier zit de kern van dit hoofdstuk. Een globale score is een gemiddelde van gemiddelden en dat gemiddelde maskeert net de meest dramatische onderliggende problemen. Achter elke gele cluster schuilen rode indicatoren. Bij (Over)leven staan het psychisch welbevinden en de preventie in de geestelijke gezondheidszorg op rood. Bij Participatie staan zowel

het vertrouwen in de democratie als de tevredenheid erover op rood. Bij Ontwikkeling kleuren de staatsfinanciën, de parafiscale druk en de pensioenhoudbaarheid terecht rood, de rekening die elk pasgeboren kind erft. En dan zijn er de problemen die in het gemiddelde wegvallen maar het verschil maken voor wie ze treffen: ongekwalificeerde uitstroom die in Brussel oploopt tot 9,8%, minder dan vier op tien leerlingen die zich gemotiveerd voelt, kinderarmoede die zich met vier keer hoger risico in het leven doorzet (Statbel), en huiselijk en seksueel geweld dat voor het slachtoffer geen oranje statistiek is maar een Adverse Childhood Experience met levenslange gevolgen (Felitti et al., 1998). Voor het kind achter dat gemiddelde bestaat geel niet.

Overleven: psychisch welbevinden en preventie in de (geestelijke) gezondheidszorg staat op rood.

Binnen de cluster (Over)leven scoort het psychisch welbevinden rood, de zwaarste categorie van de Barometer. De cijfers convergeren over verschillende bronnen heen. Tussen 2018 en 2022 steeg het aandeel jongeren dat zich meermaals per week zenuwachtig voelt van één op vijf naar bijna één op drie. Het percentage jongeren met suïcidale gedachten klom van 17,6% in 2018 naar 22,3% in 2022 (Itinera Barometer, 2025; Vlaams Instituut voor Suïcidepreventie, 2024). 40% van de jongeren vertoont tekenen van depressie (Solidaris, 2022), en 6,1% van de 15- tot 24-jarigen rapporteert een gegeneraliseerde angststoornis (Sciensano, 2024). De gemiddelde aanvangsleeftijd van psychische problemen ligt opvallend vroeg, in een levensfase waarin het preventieve aanbod tekortschiet.

Preventie blijft het zwakke punt. België besteedt ongeveer 2% van zijn gezondheidsbudget aan preventieve zorg (Gezond Leven, 2024), terwijl Finland en Australië verplichte mentale vaardigheidslessen in het onderwijsprogramma hebben opgenomen met meetbare resultaten op vlak van vroegdetectie en stigmareductie. De Belgische woningkwaliteit verergert het beeld: 20% van de bevolking leeft in een woning met structurele problemen (vocht, schimmel, onvoldoende verwarming), en 18% van de mortaliteit wordt toegeschreven aan slechte woningkwaliteit (Steunpunt tot bestrijding van armoede, 2020).

Ontwikkeling: een schreeuw om intergenerationale gelijkwaardigheid

In de cluster Ontwikkeling is de globale clusterscore geel, maar het subdomein "economisch toekomstperspectief" springt eruit met meerdere rode scores. De staat van de staatsfinanciën krijgt rood: een schuldgraad van 104,7% bpb, een para-fiscale druk die behoort tot de hoogste in de OESO (Tax Foundation, 2024), en pensioenuitgaven die structureel onder druk staan door de vergrijzing (IMF, 2023). Het is precies dit deel van de Barometer dat het meest direct raakt aan intergenerationale gelijkwaardigheid: de fiscale en pensioenrugzak die de jonge generatie erft, is geen abstract cijfer maar een concrete beperking van haar toekomstige beleidsruimte.

Op het vlak van financiële geletterdheid scoort België gemiddeld in OESO-vergelijkingen, met bovendien een grote kloof tussen lagere en hogere inkomensklassen (FSMA, 2023). Bijna de helft van

de Belgische jongeren piekert regelmatig over geld; 57% slaagt er onvoldoende in te sparen (Febelfin). Het aantal kredietnemers onder 35 jaar is bijna gehalveerd ten opzichte van een decennium geleden, wat de overgang naar zelfstandig wonen voor velen onbereikbaar maakt.

De jeugdwerkloosheid blijft een aandachtspunt. In het derde kwartaal van 2024 lag de jeugdwerkloosheidsgraad nabij 20% (Statbel, 2024). Het percentage NEET-jongeren (Not in Education, Employment or Training) staat in Vlaanderen op 7,2%, maar loopt op tot 13,1% in Wallonië en Brussel (Statbel, 2024). De hoogste risicogroepen zijn laaggeschoolden, jongeren zonder netwerk, jongeren met migratieachtergrond en vroege schoolverlaters, en de literatuur is eensluidend: eens iemand NEET is, is uitstroom bijzonder moeilijk.

Participatie: het democratische tekort

De clusterscore Participatie is geel, maar twee subdomeinen kleuren rood: het vertrouwen in en de tevredenheid met de democratie. Slechts 20 tot 30% van de Belgische jongeren is tevreden over het functioneren van de democratie (Itinera Barometer, 2025; Statistiek Vlaanderen). Verontrustender is een tweede trend die zich internationaal aftekent: een groeiend aandeel jongeren staat positief tegenover de voordelen van een sterke leider of een eenpartijregering (Pew Research Center, 2019).

Op formeel-electoraal vlak is België in 2024 een Europese voortrekker geworden door de stemleeftijd voor de Europese verkiezingen op zestien jaar te brengen, in lijn met Oostenrijk, Malta en Griekenland

(Humanium, 2024). Dat is een belangrijke stap, maar onderzoekers waarschuwen dat de mobiliserende impact ervan op eerste-keer-kiezers in de praktijk marginaal blijkt (Kratz & Lutzenberger, 2025). Stemmen alleen volstaat niet om de democratische kloof te overbruggen.

Op het vlak van niet-electorale participatie is het beeld nog zorgwekkender. Slechts 4,7% van de jongeren participeerde ooit in een lokale jeugdraad (Itinera Barometer, 2025). De Belgische jeugdsector is uitgebouwd, maar het bereik blijft beperkt en de structurele inbedding in beleidsvorming is zwak. De Lundy-model-analyse (Lundy, 2007), die internationaal is uitgegroeid tot de standaard voor kindrechtelijk verankerde participatie, identificeert vier voorwaarden: *Space* (de mogelijkheid om een mening te uiten), *Voice* (de facilitering daarvan), *Audience* (gegarandeerd publiek), en *Influence* (effectieve doorwerking). Veel Belgische participatie-initiatieven slagen wel op de eerste twee dimensies, maar falen op de derde en vierde, wat in de literatuur (en in de presentatie van Mortier tijdens HOPE Policy Lab 1) wordt aangeduid als *tokenism* (Hart, 1992).

Bescherming: regionaal scherp gepolariseerd

De clusterscore Bescherming is opnieuw geel. Het algemene armoederisico (AROPE) voor kinderen daalde van 22,8% in 2015 naar 19% in 2023 (Indicators.be), wat onder het EU-gemiddelde van 24,8% ligt. Maar binnen die nationale cijfers schuilt een schrijnende regionale kloof: Vlaanderen scoort op 12,8%, Wallonië op zo'n 25%, en Brussel op maar

liefst 44% (Statbel, 2024). België behoort daarmee tot de Europese landen met de scherpste interne ongelijkheid op kinderarmoede.

Op vlak van geweldbestrijding heeft België met de ratificatie van het Istanbul-verdrag (2016) en het Nationaal Actieplan Gendergerelateerd Geweld 2021-2025 belangrijke stappen gezet, en de uitrol van *Family Justice Centers* in Vlaanderen is internationaal opgemerkt. Maar 15% van de jonge vrouwen rapporteerde ooit fysiek partnergeweld te hebben ervaren (Bruzz, 2024), en het Belgische beleid blijft hoofdzakelijk reactief.

Conclusie:

Geel is dus geen rustige tussenpositie, maar een waarschuwingssignaal. Het betekent niet dat België faalt in de zin van een acute crisis, maar het betekent evenmin dat het systeem volstaat. Het systeem is niet robuust genoeg om jongeren duurzaam te beschermen tegen de schokken die op hen afkomen, of die nu economisch, geopolitiek of klimatologisch zijn. En het laat structureel potentieel liggen, met een maatschappelijke kost die zich pas later toont, in zorg, in uitkeringen, in verloren talent en in geroede vertrouwen. Onbenut potentieel is geen neutrale uitkomst. Wie kansen onbenut laat, faalt op termijn even hard als wie acuut tekortschiet, alleen trager en minder zichtbaar.

De vier clusters zijn geen losse silo's; ze zijn communicerende vaten. Een jongere die opgroeit in een precare woonsituatie heeft een vermenigvuldigd risico op mentaal onwelbevinden, op schoolse vertraging, op uitval naar NEET, en uiteindelijk op

generatiearmoede. De studie van Eldar Shafir over schaarste-stress, die in HOPE Policy Lab 3 expliciet werd aangehaald, toont aan dat de cognitieve impact van onderliggende stress vele malen groter is dan het symbool van de “lege brooddoos” alleen suggereert (Mullainathan & Shafir, 2013).

Wat Itinera's NextGen Barometer in haar geheel liet zien, is dat België beschikt over de infrastructuur, de wetgeving en de kennis om beter te doen. Wat ontbreekt is een politieke architectuur die deze

fundamenteën consequent oriënteert op de langere termijn en op de zwakste schakel binnen de generatie. Het is precies in die oriëntatie dat het intergenerationeel kader van dit rapport een operationele bijdrage kan leveren. Dat is dus de inzet van wat volgt. De Barometer levert de diagnose, de drie HOPE Policy Labs leveren de verdieping en de kijk van de volgende generatie en samen wijzen ze in dezelfde richting: niet bijsturen aan de symptomen, maar de onderliggende kansen ontginnen voor de generatie die de gevolgen het langst zal dragen.

Wat jongeren zeggen: bevindingen uit de Policy Labs

In het kader van Project HOPE faciliteerde Itinera Institute een driedaags policy lab-traject met jongeren tussen 16 en 24 jaar, gericht op het ontwikkelen van onderbouwde beleidsaanbevelingen vanuit het perspectief van de volgende generatie. De drie HOPE Policy Labs werden in maart 2026 georganiseerd. Telkens kwamen vijftien tot twintig jongeren tussen 14 en 26 jaar fysiek samen, in een bewuste afspiegeling van de Vlaamse en Brusselse jeugd: van scholieren tot universiteitsstudenten, van geëngageerden tot voordien onverschilligen, met uiteenlopende migratieachtergronden. Het opzet ging bewust verder dan informeren en zeker verder dan instrumentaliseren. Conform de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000) wilden de Itinera labs de deelnemende jongeren ook bekrachtigen, door hun autonomie, competentie en verbondenheid te versterken: het opbouwen van beleidsvaardigheden met inleidende 'Learning Kits', een gedeeld proces

in plaats van een opgelegd format en reële zeggenschap over de agenda. Het methodologisch frame was geïnspireerd op de U-theorie (Scharmer, 2009), die uitnodigt om voorbij oppervlakkige oplossingen te kijken via een sequentie van diagnose, gedeeld toekomstbeeld en realistische beleidsvoorstellen. Een Wall of Change inventariseerde de spontane ideeën van de deelnemers.

Wat volgt, is geen sociologisch representatieve enquête. Het is de kwalitatieve verdieping van een diagnostische Barometer, met een evidente onderzoeksbias: deze jongeren hebben zich vrijwillig opgegeven en zijn dus mogelijk meer geëngageerd dan het gemiddelde. Tegelijk is hun bijdrage waardevol omdat zij een groep vertegenwoordigen die in het beleidsdebat zelden direct gehoord wordt zonder filter van een politieke partij of een belangorganisatie.

Recap educatief gedeelte Policy lab 1 “Beter Beleid?”

Het eerste lab (11 maart 2026) zoomde in op democratische geletterdheid, overheidsfinanciën, vertrouwen en jongerenparticipatie.

De opening van dit traject werd gegeven door Ank De Wilde, co-CEO van Itinera Institute, vanuit de overtuiging dat zinvolle beleidsparticipatie begint bij institutionele geletterdheid. De inleidende workshop die zij gaf vertrok van een normatieve premisse die de toon zette voor het volledige traject: goed beleid is geen vanzelfsprekendheid, maar het resultaat van bewuste keuzes die aan meetbare criteria moeten worden afgetoetst. Deelnemers werden geïntroduceerd in het onderscheid tussen politiek en beleid, de beleidscyclus als analytisch instrument, en vijf criteria waaraan overheidsbeleid dient te voldoen: effectiviteit, efficiëntie, rechtvaardigheid, uitvoerbaarheid en legitimiteit. Bijzondere aandacht ging naar de Belgische institutionele architectuur: de verdeling van bevoegdheden over zes regeringen, drie gewesten, drie gemeenschappen en de financieringslogica die deze structuur met zich meebrengt. Democratie werd daarbij niet als gegeven behandeld, maar als een systeem onder druk: kwetsbaar voor lage jongerenparticipatie, desinformatie en institutionele vervreemding, maar tegelijk het enige kader waarbinnen legitiem beleid tot stand kan komen en gecorrigeerd kan worden.

Door deelnemers van bij aanvang te positioneren als actoren binnen een complex maar begrijpelijk systeem en niet als passieve ontvangers van beslissingen die anderen nemen, legde deze openingssessie

de analytische en democratische grondslag voor de verdiepende beleidslabs die volgden.

Anton Delbarre, toenmalig hoofdeconoom bij Itinera, confronteerde de deelnemers met de structurele scheefheid van de Belgische staatshuishouding: een sociale zekerheid die 49% van de uitgaven absorbeert, een federaal niveau dat drie keer meer int dan het uitgeeft, en een schuldgraad van 104,7% bbp die voor 80% op het federale niveau rust. De jongeren formuleerden hun reactie scherp: niet zozeer de hoogte van de uitgaven ergerde hen, maar het gebrek aan zichtbaar resultaat en eigenaarschap. “Waarom blijft niemand verantwoordelijk?” was een terugkerende vraag. Een vraag waar de literatuur over Belgische *blame-shifting* een eensluidend antwoord op biedt: omdat de institutionele architectuur het toelaat (Pattyn et al., 2021).

Emily Mortier, PhD researcher in Jeugdparticipatie & burgerschap, Jeugdonderzoek, Kinderrechten & Sociale Pedagogiek introduceerde vervolgens de spanning tussen formele en effectieve participatie. Aan de hand van de Ladder van Hart (1992) en het Lundy-model (2007) toonde ze hoe veel jongerenparticipatie in België vervalt in manipulatie (“een schepen woont de jeugdraad bij”), decoratie (“een kinderburgemeester zonder bevoegdheden”) of tokenisme (“één jongere aan de volwassenentafel”). De cijfers spreken voor zich: 4,7% van de jongeren participeerde ooit in een jeugdraad. De deelnemers benadrukten herhaaldelijk dat zij wel degelijk bezig zijn met beleidsthema’s, klimaat, wonen, mentaal welzijn, onderwijs, maar dat ze die niet als “politiek” benoemen. Wat ze missen is een institutioneel kanaal dat hun thematische betrokkenheid omzet in concrete invloed.

De aanbevelingen die uit dit lab voortvloeiden, focusten op drie hefboomen: radicale fiscale transparantie naar Japans model, structurele jongerenparticipatie via jongerenbudgetten en online platforms en een verplichte intergenerationale impacttoets bij grote begrotingsbeslissingen.

Recap educatief gedeelte Policy lab 2 “Veerkrachtig België”

Het tweede lab (18 maart 2026) behandelde de overgang van adolescentie naar zelfstandigheid en actief burgerschap. Vijf sprekers over financiële geletterdheid, veerkracht, mentaal welzijn en de overgang school-arbeidsmarkt, schetsten samen het beeld van een generatie in “overlevingsmodus”.

De financiële geletterdheid bleek opvallend laag. Niet uit gebrek aan intelligentie, maar uit gebrek aan praktische voorbereiding: belastingen, huren, verzekeringen, beleggen, pensioen, geen van deze cruciale levensdomeinen krijgt structurele plaats in het secundair onderwijs. De jongeren zelf vroegen geen extra theorie maar meer praktische toepassing en formuleerden de aanbeveling van een verplichte financiële “starterskit” voor jongvolwassenen, in alle studierichtingen, niet enkel de economische.

Nico De fauw, CEO van zorginnovatie-netwerk In4Care Community vzw en tevens kinder- en jeugdpsycholoog en suïcidepreventie-expert, positioneerde in zijn workshop rond mentaal welzijn het jongerenwelzijn als symptoom van een breder maatschappelijk probleem: “onze samenleving maakt mensen ziek”. Zijn scherpste vaststelling is contra-intuïtief: méér en toegankelijker zorg

volstaat niet. Ondanks een ruimer, toegankelijker aanbod blijven de cijfers ronduit slecht, en de meeste suïcides en pogingen gebeuren bij mensen die al in begeleiding zijn. Een curatief antwoord faalt daarmee op zijn eigen effectiviteitscriterium, omdat het symptomen behandelt van een probleem dat stroomopwaarts ontstaat. De oorzaken liggen bij afkalvende beschermende structuren (familie, vrienden, relaties, gemeenschap) en bij een digitale omgeving die bestaand onwelbevinden kan versterken, al wijst grootschalig onderzoek eerder op kleine, wederkerige effecten dan op een eenduidige oorzaak (Orben & Przybylski, 2019). Een blinde vlek met genderdimensie: jongens/mannen overlijden vaker door suïcide, maar blijven onder de radar van de hulpverlening.

Zijn beleidsconclusie is preventief en structureel: emotionele geletterdheid en aanleren van probleemoplossende vaardigheden als vast onderdeel van het onderwijs, vanaf de kleuterklas, naar Fins en breder Scandinavisch model. De bewijskracht zit minder in nationale reputatie dan in de evidentie voor schoolbrede sociaal-emotionele leerprogramma’s (Durlak et al., 2011). Tegen het kader voor goed beleid scoort die aanpak hoog: effectiever omdat ze stroomopwaarts ingrijpt, efficiënter dan langdurige curatieve zorg, en rechtvaardiger omdat ze ook de jongeren bereikt die de hulpverlening vandaag mist.

Abdelkarim Bellafkih, voormalig Vrijdaggroep-fellow, leidinggevend burgerlijk ingenieur bij de Vlaamse Overheid én innovatief sociaal ondernemer, behandelde de weg van onderwijs naar betekenisvol werk en bracht de NEET-problematiek in beeld. De regionale kloof is groot: 5,4% in Vlaanderen tegenover 12,4% in Wallonië en 13,4% in Brussel (Steunpunt

Werk, 2023, leeftijd 15 tot 24). Het probleem is vooral het litteken-effect, want hoe langer de NEET-periode duurt, hoe kleiner de latere kans op werk en een behoorlijk loon (Eurofound, 2012). Dat maakt vroeg ingrijpen niet alleen rechtvaardiger maar ook efficiënter dan laat herstellen. Zijn aanbevelingen, vroege detectie en outreach naar hoog-risicogroepen, duaal leren en stages, en kennisdeling tussen scholen en sectoren, sluiten daarmee aan bij de preventielogica die ook de andere labs kenmerkt.

De dag kaderde in een bredere reflectie op veerkracht en toekomstdenken. De kern: onzekerheid is van alle tijden, maar de *perceptie* ervan groeit, en het gevoel dat morgen niet vanzelfsprekend beter is dan vandaag tast precies de motor van maatschappelijke vooruitgang aan. Drie denkwijzen werden aangereikt: toekomstdenken (verder kijken dan de legislatuur), systeemdenken (het grotere plaatje) en exponentieel denken (de gevolgen van versnelling).

Recap educatief gedeelte Policy lab 3 “Rechtvaardig België?”

Het derde lab (25 maart 2026) ontleedde de fundamentele van rechtvaardigheid: justitie, wonen, kansarmoede. De drie thema's bleken communicerende vaten: een preciaire woonsituatie ondermijnt schoolse prestaties, een gebrek aan diploma's leidt tot werkloosheid, werkloosheid voedt armoede, armoede ondermijnt het vertrouwen in justitie. De spiraal sluit op zichzelf.

Johan Albrecht, econoom en Itinera fellow, legde de paradox van de Belgische woningmarkt bloot: er is geen kwantitatief tekort (400.000 woningen meer

dan huishoudens), maar wel een betaalbaarheids-crisis. De inkomensval in de sociale huur straft wie meer wil verdienen; 15.000 sociale woningen staan leeg door slecht beheer; 200.000 mensen staan op de wachtlijst in Vlaanderen. Het EU-narratief is eensluidend: te weinig aanbod zorgt voor te hoge prijzen.

Theo Vaes is een Belgisch sociaal ondernemer die in 2014 samen met Marijke Vaes de Antwerpse vzw ArmenTeKort oprichtte, een initiatief dat hij na tien jaar overdroeg en waarvoor hij als Ashoka Fellow internationaal erkend werd. Na een lange loopbaan in het bedrijfsleven bouwde hij een aanpak tegen generatie-armoede rond één hefboom, eigenwaarde, via een buddymodel dat de beperkende overtuiging doorbreekt dat de eigen situatie toch nooit verandert. Zijn stelling is radicaal: kansarmoede is geen natuurwet maar binnen één generatie afschafbaar mits er politieke wil is, gedragen door vier onlosmakelijke pijlers, eigenwaarde, zinvol werk, leerzekerheid en huisvesting. De urgentie onderbouwt hij met de kost van nietsdoen, naar zijn raming een kind dat overzit zo'n 30.000 euro en een langdurig werkloze schoolverlater 45.000 euro per jaar, met als meest geciteerde cijfer dat elk kind dat zonder diploma uitstroomt de samenleving op termijn ongeveer 700.000 euro kost (Knack, 2017). Het zijn ramingen van een geëngageerde actor die de jongeren raakten en veel vragen deden stellen, maar de richting van de conclusies bleef onbetwist door de jongeren: niet-investeren is geen besparing maar een uitgestelde, hogere uitgave.

Julien De Wit ten slotte boog zich over vertrouwen in justitie en gelijkheid. De kernproblemen: traagheid (gevoel van straffeloosheid), onbereikbaarheid

(justitie voelt ver weg), onrechtvaardigheid (het verschil tussen *law in books* en *law in practice*), en juridische ongeletterdheid. De aanbeveling: investeer in juridische geletterdheid, op gelijke voet met de financiële geletterdheid uit Lab II.

Conclusies van de jongeren

Wanneer de drie labs samen worden gelegd, ontstaat een coherent beeld dat de Barometer bevestigt en kwalitatief verdiept. Drie observaties die werden gedaan door de jongeren dringen zich op.

Eerste observatie: jongeren zijn niet apolitiek, maar institutioneel-stilgelegd. Ze hebben uitgesproken meningen over beleid, ze formuleren concrete voorstellen, ze willen meebeslissen, maar de bestaande kanalen converteren hun input niet in invloed. De gap is institutioneel, niet motivationeel.

Tweede observatie: de roep om langetermijndenken komt van de generatie zelf. Het is opvallend hoe vaak deelnemers, zonder dat het hen werd ingegeven, pleitten voor “verder kijken dan de legislatuur”, voor intergenerationele impacttoetsen, voor het meewegen van de kost van nietsdoen. Dit is geen geprojecteerd discours; het is een spontane vraag van jongeren die ervaren dat het beleid hen behandelt als opvolgers, niet als medeburgers.

Derde observatie: de aanbevelingen zijn opvallend convergerend. Of het nu over wonen, mentaal welzijn, financiën of justitie gaat, dezelfde mechanismen keren terug: preventie boven curatie, transparantie boven complexiteit, langetermijnverankering boven legislatuurpolitiek, integraal beleid boven

sectoraal denken. Dat is precies de operationele inhoud van *intergenerational equity*, vertaald in Belgische context, geformuleerd door de generatie die de gevolgen het langst zal dragen.

Als er één algemene conclusie is die er te trekken valt, dan is het wel dat de jongeren die deelnamen aan onze labs allen voorstander zijn van het concept van intergenerational equity. Deze bevinding wordt ook in breder wetenschappelijk onderzoek met representatieve steekgroepen onderschreven. Over het algemeen zijn Europese jongeren erg fel voorstander van dit equityconcept.

Interessant is ook dat volgens internationaal onderzoek lang niet alleen jongere generaties hiervoor te vinden zijn, maar ook oudere generaties het concept een warm hart toedragen. In de komende delen van deze paper zoeken we uit hoe we deze intergenerationele equity kunnen verankeren in Belgisch beleid.

Wat werkt elders: instituties voor de toekomst

Andere landen hebben de afgelopen drie decennia geëxperimenteerd met institutionele oplossingen voor het probleem dat we hierboven hebben gediagnosticeerd. Geen van die oplossingen is volmaakt; sommige zijn verzwakt of teruggeschroefd; sommige werken beter op papier dan in de praktijk. Maar de cumulatieve ervaring biedt een belangrijk feitenkader voor de Belgische beleidsdiscussie.

Finland: de Commissie voor de Toekomst

In 1993 richtte het Finse parlement een tijdelijke Commissie voor de Toekomst op, in een context van economische crisis en bezinning over het langetermijntraject van het land. De commissie werd in 2000 permanent, met dezelfde status als de andere staande commissies. Ze telt zeventien parlementsliden uit alle partijen en haar enige taak is, zoals een Finse waarnemer het samenvat, "om over de toekomst na te denken en te beslissen" (Eduskunta 2025; Rathenau Instituut 2025).

De commissie heeft drie kernfuncties: het formuleren van een parlementaire respons op de toekomstrapporten van de regering (Finland verplicht zijn regering om eens per legislatuur een formeel toekomstrapport in te dienen), het uitvoeren van technologieassessments en foresightstudies, en het ontwikkelen van nieuwe democratische processen. De *Sitra*-stichting, een onafhankelijk publiek fonds, ondersteunt deze functie met onderzoek.

De Finse commissie is uitgegroeid tot een internationaal referentiekader. Diverse landen en de

Europese Unie zelf hebben hun foresightcapaciteit op dit model georiënteerd. De evaluatie ervan is overwegend positief, met als belangrijkste kritiek dat de doorwerking afhankelijk blijft van politieke wil, een terugkerende beperking voor alle "voiceless constituents"-instellingen.

Wales: de Future Generations Commissioner

Op 29 april 2015 nam het Welshe parlement de *Well-being of Future Generations Act* aan, een wetgeving die internationaal werd onthaald als een baanbrekend precedent. De wet verplicht publieke instanties in Wales om bij elke beslissing rekening te houden met de impact op toekomstige generaties, langs zeven welzijnsdoelstellingen en vijf duurzaamheidsbeginselen (GOV.WALES; OECD, 2023).

Centraal in de wet staat de oprichting van een onafhankelijke Future Generations Commissioner, met de opdracht om publieke instanties te adviseren, hun praktijk te toetsen, en jaarlijks te rapporteren. Eén jaar voor elke Senedd-verkiezing publiceert de commissaris een formeel assessment van de verbeteringen die publieke instanties zouden moeten maken om de welzijnsdoelstellingen te halen.

De Welshe ervaring biedt drie lessen. Ten eerste, dat het mogelijk is om een toekomstinstantie wettelijk te verankeren zonder de uitvoerende macht te ondermijnen. Ten tweede, dat de combinatie van een commissaris én een procedurele verplichting voor publieke instanties krachtiger werkt dan elk

afzonderlijk. Ten derde, dat de doorwerking afhankelijk is van de coördinatie tussen de commissaris en andere actoren (audit, rechtbanken, parlement), een punt waarop het Welshe model nog evolueert (Messham & Sheard, 2020). De vraag dringt zich op hoe dit model zich aftekent ten opzichte van wat we in Vlaanderen de Kinderrechtencommissaris zouden noemen. De vergelijking met de Vlaamse Kinderrechtencommissaris n opgericht bij decreet van 15 juli 1997 als onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlementn legt scherp bloot waar het Welshe model verder gaat, en dus waar Vlaanderen en België ruimte hebben voor institutionele verdieping. Op het eerste gezicht lijken de twee instellingen sterk verwant: beide zijn onafhankelijk, parlementair benoemd, gemandateerd om een groep zonder volwaardige democratische stem te verdedigen, en uitgerust met onderzoeks-, advies- en rapporteringsbevoegdheden. Maar drie structurele verschillen verklaren waarom het Welshe model effectiever doorwerkt in beleidsvorming dan het Vlaamse, en geven aan waar Vlaanderen en België zouden moeten bijsturen.

Een eerste verschil betreft de scope in de tijd. De Kinderrechtencommissaris bewaakt de toepassing van het VN-Kinderrechtenverdrag voor minderjarigen die vandaag leven; haar tijdshorizon valt grotendeels samen met de huidige generatie en eindigt waar de minderjarigheid eindigt. De Welshe commissaris heeft daarentegen een per definitie prospectieve opdracht: het verdedigen van de belangen van wie nog geen stem *kan* hebben omdat hij of zij nog niet bestaat.

In Vlaanderen ontbreekt vandaag elke institutionele actor die specifiek dat prospectieve mandaat

draagt. De Kinderrechtencommissaris kan, hoe verdienstelijk ook, geen wetsontwerp blokkeren of nuanceren op basis van zijn impact op een Vlaming die in 2050 geboren wordt, dat valt buiten haar wettelijk kader. Een Belgische Toekomstcommissaris zou die leemte vullen, niet door het Kinderrechtencommissariaat te vervangen of te dubbelen, maar door zijn bestaande architectuur uit te breiden met een generatieoverstijgend mandaat.

Een tweede en wellicht crucialer verschil betreft de procedurele kracht. De Welshe wet verplicht alle aangewezen publieke instanties, zo'n vierenzeventig in totaal, waaronder lokale besturen, gezondheidsdiensten en nationale parken, om hun beslissingen te toetsen aan zeven wettelijk vastgelegde welzijnsdoelstellingen, en geeft de commissaris bevoegdheid om formele aanbevelingen uit te brengen waarop deze instanties verplicht moeten reageren. In Vlaanderen is het Kinderrechtencommissariaat daarentegen aangewezen op adviezen die, hoe goed ook onderbouwd, geen verplichte procedurele inbedding kennen. Een Vlaams minister kan een advies van de Kinderrechtencommissaris naast zich neerleggen zonder formele motiveringsplicht, en doet dat in de praktijk geregeld. Het Welshe model heeft dit "Audience"-zwakte (in Lundy-termen) gecorrigeerd door responsverplichting wettelijk te verankeren, een hervorming die ook in Vlaanderen perfect mogelijk is via een aanpassing van het decreet-van-1997, en die voor een Belgische Toekomstcommissaris vanaf de oprichting zou moeten gelden.

Een derde verschil betreft de concretisering van de toetsingsmaatstaf. De Welshe wet definieert zeven heldere welzijnsdoelstellingen waaraan

elke beleidsbeslissing kan worden afgemeten (een welvarend, veerkrachtig, gezond, gelijk, samenhangend, cultureel rijk en globaal verantwoordelijk Wales), aangevuld met vijf duurzaamheidsbeginselen (langetermijndenken, preventie, integratie, samenwerking, betrokkenheid). Het Vlaamse decreet verwijst naar het VN-Kinderrechtenverdrag als rechtsbron, maar vertaalt dat niet in een vergelijkbaar operationeel toetsingskader voor publieke instanties.

Hongarije: de Ombudspersoon voor Toekomstige Generaties

Hongarije creëerde in 2007 het ambt van Parlementair Commissaris voor Toekomstige Generaties, vanaf 2008 ingevuld door Sándor Fülöp, met een uitgebreid mandaat: wetgevende voorstellen evalueren, beleid monitoren, klachten ontvangen van burgers, en publieke aandacht trekken bij dreigingen voor het milieu en de leefbaarheid (OHCHR; FDSD). Het mandaat was constitutioneel verankerd in het recht op een gezond milieu.

In 2012 werd de positie gedegradeerd tot Deputy Ombudsperson onder de Commissaris voor Fundamentele Rechten, een aanzienlijke verzwakking. Toch blijft het Hongaarse model relevant omdat het illustreert wat een dergelijke instantie kan doen wanneer ze haar tanden behoudt. De recente *Budapest Declaration* (2024), ondertekend door de Tsjechische, Slowaakse, Servische en Hongaarse ombuds-instellingen, vertegenwoordigt een hernieuwde poging om bescherming van toekomstige generaties internationaal te institutionaliseren.

Jeugdtoetsen: Oostenrijk, Duitsland, Vlaanderen, Frankrijk

Een minder omvattend maar concreter mechanisme is de jeugdtoets (*Youth Check, Jugendcheck, jeugdimpacttoets*). Oostenrijk past sinds 2013 een *Child and Youth Impact Assessment* toe op elk nieuw wetgevings- of regelgevingsvoorstel: alle nieuwe wetten worden geëvalueerd op hun potentiële impact op kinderen, jongeren en jongvolwassenen tussen 0 en 30 jaar. De toets is een vast onderdeel van de Oostenrijkse Jeugdstrategie geworden (Bundeskansleramt Österreich).

Duitsland heeft sinds 2017 een *Jugendcheck* via het *Kompetenzzentrum für jugendgerechte Politik* (ComYC); tussen 2017 en 2021 onderzocht ComYC 543 wetsontwerpen en publiceerde 126 jeugdtoetsen (Eurydice, 2024). Vlaanderen kent een eigen variant via het JoKER-instrument (Jongereneffectenrapport), en Frankrijk experimenteert met een vergelijkbaar mechanisme (OECD, 2024).

Op Europees niveau pleit het Europees Jeugdforum sinds 2021 voor een EU-brede *Youth Test* die nieuwe wetgeving systematisch toetst op haar gevolgen voor jonge mensen. De Europese Commissie heeft die aanbeveling deels overgenomen in haar *Strategy on Intergenerational Fairness* (2026).

De evaluatie van jeugdtoetsen is gemengd. Eurydice (2024) wijst op aanzienlijke variatie tussen landen in juridische verankering, methodologie en doorwerking. De meest succesvolle modellen (Oostenrijk, Duitsland) delen drie kenmerken: een wettelijke verplichting (geen vrijblijvendheid), een onafhankelijk expertorgaan dat de toets uitvoert (geen

self-assessment door het indienende ministerie), en publieke transparantie van de resultaten.

Wat betreft de Vlaamse JoKER-instrument valt op dat natuurlijk enkel Vlaamse wetgeving en om-

zetting van wetgeving wordt getoetst. En hoewel Vlaamse wetgeving deel uitmaakt van de wetgeving die van toepassing is op jonge mensen, is dat maar een gedeelte ervan.

De internationale dynamiek: Pact for the Future en EU-strategie

Twee recente gebeurtenissen vergroten het momentum. Op 22 september 2024 namen de VN-lidstaten tijdens de *Summit of the Future* het *Pact for the Future* aan, met als bijlagen het *Global Digital Compact* en de *Declaration on Future Generations*. Tegelijk werd de oprichting van een *Special Envoy for Future Generations* aangekondigd, met als opdracht "long-term thinking" doorheen het VN-systeem te bepleiten (UN News, 2024; UN Press, 2024).

Op 5 maart 2026 publiceerde de Europese Commissie haar eerste *Strategy on Intergenerational Fairness*, inclusief een aankomende *Intergenerational Fairness Index* die de prestaties van de lidstaten zal meten op de bescherming van de belangen van

jongere en nog ongeboren burgers. De strategie identificeert drie domeinen, ecologisch, economisch en institutioneel, waarop intergenerationele fairness moet worden gemeten en bijgestuurd (European Commission, 2026; Committee of the Regions, 2025).

België is in beide bewegingen aanwezig maar speelt geen voortrekkersrol. Het Belgische federale regeerakkoord 2025 bevat verspreid een aantal langetermijnambities (defensie, vergrijzing, klimaatadaptatie) maar geen institutionele architectuur die ze systematisch verbindt aan een intergenerationele toets. Dat is precies de leemte die dit rapport wil benoemen.

Een beleidsagenda voor intergenerationele gelijkwaardigheid in België

De voorgaande hoofdstukken hebben drie zaken vastgesteld: dat de jonge generatie in België reëel onder druk staat op meerdere dimensies (hoofdstuk 3), dat zij zelf met opvallende coherentie pleit voor langetermijndenken en structurele verandering (hoofdstuk 4), en dat andere landen al institutionele antwoorden hebben ontwikkeld die werkbaar blijken (hoofdstuk 5). Wat volgt is een uitgewerkte beleidsagenda voor België, met concrete implementatieparameters, governance-keuzes en een tijdspad. De agenda is gestructureerd langs negen sporen, gevolgd door een roadmap en een samenvattende matrix.

Een waarschuwing vooraf: aanbevelingen op een dergelijk fundamenteel niveau zijn nooit politiek neutraal. Itinera presenteert deze agenda niet als de enige mogelijke uitwerking van het intergenerationele principe, maar als een coherent geheel van beredeneerde voorstellen die elk afzonderlijk verdedigbaar zijn op basis van internationale precedents, en die samen een minimumarchitectuur vormen. Waar de evidentiebasis sterk is, wordt dat expliciet aangegeven; waar het om beredeneerde extrapolaties gaat, evenzeer.

De Toekomstcommissaris: een onafhankelijke stem voor wie er nog niet is

De kern van elke geloofwaardige intergenerationele agenda is institutioneel. Zonder permanente verankering blijft langetermijndenken een functie van politieke goodwill, en is het bij elke regeringswissel weer onderhandelbaar. Itinera beveelt aan om, naar het model van de Welshe *Future Generations Com-*

missioner (sinds 2015) en met lessen uit de Hongaarse en Finse ervaring, een Belgische Toekomstcommissaris op te richten.

De Toekomstcommissaris zou drie kerntaken hebben. Ten eerste, *het adviseren* van regering, parlement en deelstatelijke instanties bij wetsvoorstellen en grote beleidskeuzes met langetermijneffect, via formele adviezen die openbaar gemaakt worden. En dit overheen verschillende beleidsniveaus: deelstatelijk, federaal, Europees of provinciaal. Ook bij de begrotingsopmaak van de verschillende beleidsniveaus kan deze Toekomstcommissaris een belangrijke rol spelen.

Ten tweede, *het rapporteren*: een jaarlijks publiek rapport over de toestand van de jonge en toekomstige generatie in België, op basis van een vaste set indicatoren (waarvan de Itinera NextGen Barometer een eerste prototype is).

Ten derde, *het signaleren*: het publieke debat voeden met scenarioanalyses en foresightstudies over de doorwerking van vandaag op morgen, in samenwerking met de bestaande Belgische foresight-actoren.

De internationale evidentie is eenduidig: een toekomstinstelling staat of valt met haar onafhankelijkheid van de uitvoerende macht (Messham & Sheard, 2020; Boston, 2017). De Belgische Toekomstcommissaris zou daarom benoemd worden door het federale parlement met een versterkte meerderheid, na hoorzitting, voor een eenmalig hernieuwbaar mandaat van zes jaar, bewust langer

dan een legislatuur. De commissaris rapporteert rechtstreeks aan het parlement, niet aan de regering, en kan niet ontslagen worden behalve om gemotiveerde redenen met dezelfde meerderheid. Dit beschermingsregime is bewust gemodelleerd naar dat van de federale Ombudsman en de Hoge Raad voor de Justitie.

Een commissaris zonder procedurele inbedding verzandt onvermijdelijk in symboliek. Itinera beveelt daarom aan om de adviezen van de Toekomstcommissaris bindend in te bedden in de wetgevende procedure: de bevoegde minister of indiener moet gemotiveerd reageren op het advies, in het wetgevingsdossier zelf, met expliciete vermelding van welke punten al dan niet worden overgenomen en waarom. Dit is geen vetorecht, het laatste woord blijft bij het parlement, maar wel een *gemotiveerde-respons*-verplichting.

De inrichting van dit instituut moet zo budgetvriendelijk mogelijk kunnen gebeuren, door het al dan niet samenvoegen van bestaande foresight en -toekomstverkenningseenheden.

De Intergenerationele Impacttoets: procedurele verankering van langetermijndenken

Naast de Toekomstcommissaris (een persoon en orgaan) is er nood aan een instrument (een procedure). Itinera beveelt de invoering aan van een *Intergenerationele Impacttoets* (IGT), naar het model van de jeugdtoetsen in Oostenrijk (sinds 2013), Duitsland (sinds 2017) en Vlaanderen (JoKER), maar met een breder mandaat.

De IGT zou verplicht kunnen zijn voor: (i) elk wetsontwerp met structurele budgettaire impact boven een drempel (bv. 300 miljoen euro of X % bbp); (ii) elk beleidsbesluit met onomkeerbare ecologische gevolgen (klimaat, biodiversiteit, kritieke infrastructuur); (iii) elke hervorming van het sociaal contract (pensioenen, gezondheidszorg, onderwijs, arbeidsmarkt); en (iv) ad-hoc, op vraag van een derde van het parlement of van de Toekomstcommissaris zelf. Onder deze drempels blijft de procedure facultatief, om bureaucratische overbelasting te vermijden, een les uit de Eurydice-evaluatie van bestaande jeugdtoetsen.

Elke IGT toetst langs drie assen.

Op de budgettaire as: welke financiële beleidsruimte wordt vandaag vastgelegd voor de komende dertig jaar? Welke schuld of contingente verplichting wordt overgedragen? Welk percentage van het toekomstige bbp wordt geconsumeerd door deze beslissing?

Op de optie as: welke onomkeerbare effecten heeft deze beleidsbeslissing op het de opties die een generatie heeft in de toekomst?

Op de sociale as: welke kansen of beperkingen creëert deze wet voor wie jonger is dan dertig? Welke segmenten van de jonge generatie worden disproportioneel beïnvloed?

Alle IGT-resultaten worden publiek toegankelijk gemaakt via een online register, doorzoekbaar per thema, departement en jaar. Jaarlijks publiceert de Toekomstcommissaris een synthese met de meest opvallende toetsen, de mate waarin de adviezen werden gevolgd, en de geaggregeerde scores per

beleidsdomein. Dit creëert een feedback loop tussen beleidsmakers, parlement, media en burgers.

De budgettaire herijking en een generatiepact

Geen enkel intergenerationeel beleid is geloofwaardig zonder een budgettaire herijking. De Belgische schuldgraad van 104,7% bbp, een rugzak van zo'n 45.500 euro per inwoner, is niet alleen een economische uitdaging, maar een ethisch probleem: het is geld dat vandaag wordt uitgegeven om gisteren te financieren, ten laste van morgen. Itinera bouwt hier voort op het kader dat eerder werd ontwikkeld in *Ongelijk maar fair* (De Vos, 2015) en op de aanbevelingen van het Federaal Planbureau en de Hoge Raad van Financiën.

Niet elke schuld is per definitie slecht. Schuld die financiert in productieve infrastructuur, in technologisch potentieel, in de klimaattransitie of in defensiecapaciteit met dubbele return on investment, kan zichzelf terugverdienen en dient zelfs de jonge generatie. Schuld die financiert in lopende consumptie verschuift alleen maar de rekening. Itinera beveelt aan om in de federale begrotingsdocumenten een verplicht onderscheid in te voeren tussen *investeringsschuld* (gekoppeld aan langlevende, productieve activa) en *consumptieschuld* (lopende uitgaven boven het structurele inkomstenniveau). Dit onderscheid moet jaarlijks transparant gerapporteerd worden, met expliciete vermelding van de terugverdieneenheid van elke investeringscategorie. Een jongere formuleerde het in HOPE Policy Lab l scherp: "De echte vraag is: waarvoor leen je, wat levert het op en voor wie?"

Itinera beveelt aan om bij elke meerjarenbegroting verplicht een tienjarige projectie in te bouwen van vier kernparameters: (i) schuldevolutie onder ongewijzigd beleid; (ii) pensioen- en zorguitgaven onder de huidige demografische projecties; (iii) klimaattransitie- en adaptatiekosten; en (iv) veiligheid, crisis, defensie- en weerbaarheidsuitgaven. Het Federaal Planbureau en het Studiecomité voor de Vergrijzing produceren reeds dergelijke projecties; de uitdaging is om ze procedureel verbindend te maken voor het begrotingsdebat en publiek te ontsluiten in toegankelijke vorm.

Itinera bepleit voorts een *Generatiepact*, een gestructureerd onderhandelingsproces tussen federale en deelstatelijke overheden, sociale partners en jongerenvertegenwoordigers, met als opdracht: een transparant engagement formuleren over de verdeling van de vergrijzingskosten, de klimaattransitie en de schuldafbouw tussen huidige en toekomstige generaties.

Het Pact zou drie kernprincipes hanteren: (i) *expliciete intergenerationele afweging* (wat vraagt wie aan wie?), (ii) *transparante kostprijs* (welke gegarandeerde rechten kosten hoeveel, vandaag en in 2050?), en (iii) *bindende meerjarenkalender* (welke hervormingen voor welke datum?).

Dit is geen technische oefening maar een politiek-ethisch contract, vergelijkbaar met de Belgische *Pact tussen Generaties* uit 2005, maar dan met expliciete intergenerationele governance en met jongerenvertegenwoordiging aan tafel.

De democratische upgrade: echte jongerenparticipatie voorbij tokenism

De NextGen Barometer toont dat slechts 4,7% van de jongeren ooit in een jeugdraad participeerde, terwijl 70 tot 80% van de jongeren ontevreden is over de werking van de democratie. Tussen die twee cijfers ligt een institutionele opdracht. Itinera beveelt aan om jongerenparticipatie in België te herijken op basis van het Lundy-model (2007), waarvan de vier dimensies, *Space*, *Voice*, *Audience*, *Influence*, elk afzonderlijk en in combinatie gegarandeerd moeten worden. Een participatie-initiatief dat enkel scoort op *Space* en *Voice* vervalt onvermijdelijk in tokenism.

De huidige Belgische burgerschapsvorming bereikt jongeren onvoldoende voor en tijdens de stemleeftijd. Itinera beveelt aan om in het secundair onderwijs minstens 40 uren te besteden aan een geïntegreerd burgerschapscurriculum dat zowel de electorale democratie (verkiezingen, partijen, parlementaire werking, mediageletterdheid) als de aleatorische democratie (loting, burgerpanels, deliberatieve fora, *citizens' assemblies*) behandelt. Onderzoek van het Kohnstamm Instituut (2023) toont dat het kennisniveau van jongeren over democratie in de Lage Landen ondermaats is; de Vlaamse Jeugdraad en haar Waalse tegenhanger zou kunnen fungeren als curriculum-partner.

Daarnaast verdient het jeugdvertegenwoordigingslandschap ook een upgrade op bepaalde vlakken. De huidige participatie-organen bereiken vooral jongeren die al een netwerk hebben. Itinera bepleit een specifiek outreach-programma via scholen, jeugdwerk en lokale verenigingen, met bijzondere

aandacht voor Brussel (waar 44% van de kinderen onder de armoedegrens leeft) en voor jongeren met migratieachtergrond. Een vast deel van de subsidies aan jeugdorganisaties wordt geoormerkt voor outreach naar deze groepen, met meetbare bereik-doelstellingen.

De versnipperde Belgische staatsstructuur is in het reguliere beleid al een uitdaging; voor intergenerationele dossiers is ze nagenoeg verlamd. Veel schuld is federaal, vergrijzing federaal, klimaat gedeeld, onderwijs deelstatelijk, wonen deelstatelijk, mentaal welzijn deels federaal en deels deelstatelijk, justitie federaal. Een coherent intergenerationeel beleid kan niet anders dan inter-federaal zijn. Itinera bepleit het onderzoeken van een *Toekomstplatform*, naar het model van wat in *Veel meer dan bewapening* (De Vos & De Wit, 2025) als "Nationale Defensietop" werd voorgesteld voor defensie, dat federale en deelstatelijke regeringen samenbrengt rond de generatieoverstijgende dossiers. Het Platform vergadert minstens tweemaal per jaar onder gedeeld voorzitterschap van de Eerste Minister en een rouleerend deelstatelijk minister-president, en bestaat uit: de bevoegde ministers (Begroting, Pensioenen, Onderwijs, Welzijn, Wonen, Klimaat) op elk niveau, de Toekomstcommissaris, vertegenwoordigers van de jongerenorganisaties, sociale partners en relevante experts.

Het Platform werkt rond een vaste agenda van zes thema's: (i) schuld en houdbaarheid van overheidsfinanciën, (ii) pensioen- en zorgstelsels onder demografische druk, (iii) klimaatadaptatie en transitiekosten, (iv) onderwijs en arbeidsmarkt (kwalificaties, NEET, levenslang leren), (v) wonen en sociale mobiliteit, (vi) democratische participatie

en jongerenvertegenwoordiging. Elk thema krijgt een meerjarige doelstelling en jaarlijkse meetbare mijlpalen, gerapporteerd in een publiek *State of the Generation-rapport*.

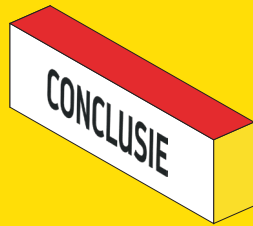
De Europese *Strategy on Intergenerational Fairness* (2026) en de aankomende *Intergenerational Fairness Index* bieden externe ankerpunten. Het Belgische Toekomstplatform rapporteert jaarlijks over de Belgische positie op deze Index en gebruikt de internationale vergelijking om de nationale agenda scherp te houden. Dit creëert ook een hefboom voor Belgische beleidsbeïnvloeding op Europees niveau: een land dat een geloofwaardig binnenlands intergenerationeel beleid voert, spreekt met meer gezag in de Europese gremia.

Een verplichte geletterdheidsagenda in het onderwijs

Itinera beveelt aan om in het leerplichtonderwijs vier geletterdheden structureel te verankeren: Politieke (democratisch-burgerschappelijk), sociaal-emotionele, financiële en juridische geletterdheid. De sociaal-emotionele vaardigheden worden best vanaf de kleuterklas en voor alle leerlingen aangeboden, niet enkel voor wie al uitvalt, want net die brede, preventieve aanpak levert aantoonbaar betere leerresultaten en minder welzijnsproblemen op (Durlak et al., 2011; Taylor et al., 2017). Zo grijpt het onderwijs stroomopwaarts in waar de Barometer rood kleurt.

Een beslissende factor hierbij is dat het succes niet wordt afgemeten aan het aantal lessen, maar aan de vraag of jongeren hun inzicht ook in beleid kunnen omzetten: leren meepraten volstaat niet, hun inbreng moet een gegarandeerd gehoor krijgen en de uitkomst echt beïnvloeden.

**DE HUIDIGE BELGISCHE
BURGERSCHAPSVORMING
BEREIKT JONGEREN
ONVOLDOENDE VOOR EN
TIJDENS DE STEMLEEF TIJD.**

Van diagnose naar daadkracht

De Itinera Barometer uit 2025 is geen pessimistisch verhaal. De gele score van de Itinera NextGen Barometer (2025) is geen tegenslag maar een wake-up call: België heeft de infrastructuur, de wetgeving, het talent en de middelen om zijn jonge generatie beter te bedienen. Wat ontbreekt is een institutionele architectuur die deze fundamenteen consequent oriënteert op de langere termijn, en op de zwakste schakel binnen elke generatie.

Het concept van *intergenerational equity*, zoals theoretisch ontwikkeld door Edith Brown Weiss (1989, 1992) en operationeel vertaald in het Brundtland-rapport, de Rio-verklaring, het VN-*Pact for the Future* (2024) en de EU-*Strategy on Intergenerational Fairness* (2026), biedt het kader om dat beleidsmodel te herdenken. Andere landen, Finland sinds 1993, Hongarije sinds 2007, Wales sinds 2015, Oostenrijk sinds 2013, Duitsland en Vlaanderen op deeldomeinen, hebben getoond dat institutionele inbedding mogelijk én werkbaar is, met de nodige aandachtspunten voor onafhankelijkheid, procedurele verankering en publieke transparantie.

De Belgische context biedt drie kansen tegelijk. Ten eerste, een politiek momentum: de federale regering-De Wever 2025 heeft langetermijnambities geformuleerd in defensie, vergrijzing en klimaatadaptatie. Ten tweede, een Europees kader: de Commissiestrategie van maart 2026 schept een nieuwe externe verankering. Ten derde, een maatschappelijk draagvlak: de drie HOPE Policy Labs van maart 2026 toonden aan dat de jonge generatie zelf, opvallend coherent over politieke en sociale grenzen heen, vraagt om wat dit rapport bepleit: structurele intergenerationele verankering, echte participatie, en een beleid dat zichzelf confronteert met zijn langetermijneffecten.

Wat nodig is: de bereidheid om voorbij de electorale cyclus te denken, voorbij het departementale silodenken, voorbij de reflex om de rekening door te schuiven. Itinera bepleit met dit rapport vier essentiële stappen: een Belgische Toekomstcommissaris, een verplichte Intergenerationele Impacttoets, een Generatiepact rond budgettair-financiële houdbaarheid, en een Toekomstplatform tussen federale en deelstatelijke overheden, alles samen ondersteund door een echte democratische upgrade van jongerenparticipatie en een geïntegreerde toekomstagenda voor mentaal welzijn, wonen, onderwijs en arbeidsmarkt.

De boodschap die uit de Policy Labs steeds opnieuw weerklonk, valt samen te vatten in één zin die een van de deelnemers gebruikte: *mijn toekomst is ook jouw morgen*. Dat is geen sentimentele slogan, maar een politiek programma. Het programma van een land dat zijn jonge generatie niet langer als beleidsbijzaak behandelt, maar als volwaardige medeburgers, vandaag, niet pas morgen.

Hoop is een strategie. Het is, in de woorden waarmee dit traject begon, een actief, toekomstgericht vertrouwen dat verandering mogelijk is. Dit rapport vertaalt dat vertrouwen in institutionele keuzes. Het is nu aan de beleidsmakers om die keuzes ook te maken.

Bibliografie

Wetenschappelijke literatuur en boeken

- Alesina, A., & Tabellini, G. (1990). A positive theory of fiscal deficits and government debt. *Review of Economic Studies*, 57(3), 403-414.
- Boston, J. (2017). *Safeguarding the Future: Governing in an Uncertain World*. Wellington: Bridget Williams Books.
- Brown Weiss, E. (1984). The planetary trust: Conservation and intergenerational equity. *Ecology Law Quarterly*, 11(4), 495-581.
- Brown Weiss, E. (1989). In *Fairness to Future Generations: International Law, Common Patrimony, and Intergenerational Equity*. Tokyo: United Nations University Press / Transnational Publishers.
- Brown Weiss, E. (1992). In fairness to future generations and sustainable development. *American University International Law Review*, 8(1), 19-26.
- Caney, S. (2016). Political institutions for the future: A fivefold package. In I. González-Ricoy & A. Gosseries (Eds.), *Institutions for Future Generations*. Oxford: Oxford University Press.
- De Vos, M., & De Wit, J. (2025). *Veel meer dan bewapening. Blauwdruk voor een Belgische strategie binnen het nieuwe Europa van defensie*. Brussel: Itinera Institute.
- González-Ricoy, I., & Gosseries, A. (Eds.) (2016). *Institutions for Future Generations*. Oxford: Oxford University Press.
- Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF Innocenti Essays, No. 4. Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Hibbs, D. A. (1977). Political parties and macroeconomic policy. *American Political Science Review*, 71(4), 1467-1487.
- Improta, M., & Mannoni, E. (2025). Government short-termism and the management of global challenges. *The British Journal of Politics and International Relations*, 27(2), 612-627. DOI: 10.1177/13691481241280172.
- Kratz, M., & Lutzenberger, S. (2025). Voting Age 16: Attitudes and Voting Behaviour of Young People in the 2024 European Elections. In Kaeding, M., Müller, M., & Hoppe, A. (eds.), *The 2024 European Parliament Elections. The Future of Europe*. Cham: Springer. DOI: 10.1007/978-3-031-89455-8_28.
- Lundy, L. (2007). "Voice" is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.
- Messham, E., & Sheard, S. (2020). Taking the long view: the development of the Well-being of Future Generations (Wales) Act. *Health Research Policy and Systems*, 18, 33. DOI: 10.1186/s12961-020-0534-y.

- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Scarcity: Why Having Too Little Means So Much*. New York: Times Books.
- Ogami, M. (2024). The conditionality of political short-termism: A review of empirical and experimental studies. *Politics and Governance*, 12 (Special Issue: "Considering Future Generations in Democratic Governance").
- Pattyn, V., Matthys, J., & Van Hecke, S. (2021). High-stakes crisis management in the Low Countries: Comparing government responses to COVID-19. *International Review of Administrative Sciences*, 87(3), 593-611.
- Scharmer, C. O. (2009). *Theory U: Leading from the Future as It Emerges*. San Francisco: Berrett-Koehler.
- WCED (1987). *Our Common Future* (Brundtland Report). World Commission on Environment and Development. Oxford: Oxford University Press.

Internationale beleidsrapporten en officiële publicaties

- Bundeskanzleramt Österreich. *Youth Participation and the Austrian Youth Strategy*. Geraadpleegd op bundeskanzleramt.gv.at.
- Committee of the Regions (2025). *Intergenerational Fairness: A Local and Regional Approach to Building Inclusive and Sustainable Societies*. Opinion CDR-0369-2025. Brussel.
- Eduskunta, Parliament of Finland. *Committee for the Future*. Geraadpleegd op eduskunta.fi/EN/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta.
- European Commission (2022). *The Lundy Model of Participation*. Brussel: DG Justice and Consumers.
- European Commission (2026). *Strategy on Intergenerational Fairness*. Persbericht 5 maart 2026 en Mededeling. Brussel.
- Eurostat (2024). *Government deficit and debt statistics*. Luxemburg.
- Eurydice / EACEA (2024). *Youth Mainstreaming, Youth Impact Assessment and Youth Checks*. European Commission. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- GOV.WALES (2015). *Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015: the essentials*. Cardiff: Welsh Government.
- Humanium (2024). *Young citizens, young voters: Belgium lowers the voting age to 16 for the European elections*. Geraadpleegd op humanium.org.
- IMF (2023). *The Fiscal Cost of Aging in Belgium – Pensions and Healthcare*. IMF Working Paper. Washington DC.

- OECD (2023). *The Future Generations Act and Future Generations Commissioner for Wales*. Wellbeing Knowledge Exchange Platform. Parijs.
- OECD (2024). *Youth Policy Toolkit: Assessing the Regulatory Impact on Young People – Austria, Belgium (Flanders), France and Germany*. Parijs.
- Office for Budget Responsibility (UK) (2024). *Intergenerational Fairness*. Londen.
- UN (2024). *Pact for the Future, Global Digital Compact and Declaration on Future Generations*. Resolutie aangenomen door de Algemene Vergadering, A/RES/79/1. New York.
- UN News (2024). *Summit of the Future Explainer: Protect future generations from global decisions made today*. 22 september 2024.
- UN Press (2024). *United Nations Adopts Ground-Breaking Pact for the Future to Transform Global Governance*. GA/12641. New York.
- Rio Declaration on Environment and Development (1992). United Nations Conference on Environment and Development. Rio de Janeiro.
- United Nations Framework Convention on Climate Change (1992). Geopend voor ondertekening tijdens de UNCED, Rio de Janeiro.

Belgische bronnen en empirisch materiaal

- Bruzz (2024). *Brusselse vrouwen vaker slachtoffer van partnergeweld dan Vlaamse vrouwen*. 8 april 2024.
- Febelfin. *Onderzoek financiële kennis – jongeren en geld*. Brussel. Geraadpleegd via febefin.be.
- Federaal Planbureau (2024). *Kunnen we de komende jaren iets doen aan de vergrijzing door middel van demografische beleidsmaatregelen?* Brussel.
- Forum des Jeunes (2022). *Avis sur la participation citoyenne*. Brussel.
- FSMA, Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten. *Wikifin: Financiële geletterdheid in België*. Brussel. Geraadpleegd via fsma.be / wikifin.be.
- Gezond Leven (2024). *Mentaal welbevinden – Cijfers*. Vlaams Instituut Gezond Leven.
- Indicators.be. *Child poverty (i02)*. Federaal Instituut voor de Statistiek. Geraadpleegd via indicators.be.
- Itinera Institute (2025). *Itinera NextGen Jongerenbarometer 2025*. Brussel: Itinera Institute.
- Itinera Institute (2026). *Rapport Project HOPE*. Brussel: Itinera Institute.
- JOP-monitor (2024). *Jongeren in cijfers en letters*. Jeugdonderzoeksplatform, Vlaanderen.
- Kohnstamm Instituut (2023). *Nederlandse jongeren weten weinig over democratie*. Amsterdam.

- Mortier, E. (2026). Presentatie *Jongerenparticipatie en Vertrouwen in de Politiek*, HOPE Policy Lab 1, Itinera Institute, 11 maart 2026.
- Pew Research Center (2019). *European Public Opinion Three Decades After the Fall of Communism*. Washington DC.
- Sciensano (2024). *Resultaten van de Gezondheidsenquête 2023-2024*. Brussel.
- Solidaris (2022). *Stress, angst en donkere gedachten: Coronacrisis haalt mentale gezondheid van jongeren onderuit*. Solidaris Vlaanderen.
- Statbel (2024). *Bevolkingsvooruitzichten en demografische projecties*. Brussel.
- Statbel (2024). *Youth unemployment rate nears 20% in the third quarter of 2024*. Brussel.
- Statbel (2024). *NEET (Not in Education, Employment, or Training)*. Brussel.
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Vertrouwen in de overheid*. Vlaamse Overheid.
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). *Hoeveel procent van de bevolking leeft in een niet-kwalitatieve woning?* Brussel.
- Tax Foundation (2024). *A Comparison of the Tax Burden on Labor in the OECD*. Washington DC.
- Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie / VLESP (2024). *Cijfers over suïcide en suïcidepogingen*. Geraadpleegd via zelfmoord1813.be.

Verslagen Policy Labs (intern Itinera, 2026)

- Itinera Institute (2026). *Verslag HOPE Policy Lab 1, 11 maart 2026, Good Governance*. Brussel.
- Itinera Institute (2026). *Verslag HOPE Policy Lab 2, 18 maart 2026, Volwassen Leven*. Brussel.
- Itinera Institute (2026). *Verslag HOPE Policy Lab 3, 25 maart 2026, Rechtvaardige Samenleving*. Brussel.

OVER ITINERA

Als onafhankelijke denk -en doetank werkt Itinera sinds 2006 aan oplossingen en aanbevelingen voor de maatschappelijke en economische uitdagingen van onze tijd. Itinera voedt en voert op basis van scherpe analyses en aanbevelingen het publieke debat. Ze inspireert en stimuleert beleidsmakers, ondernemers en burgers om obstakels die goede ideeën tegenhouden, te overbruggen. Ze legt daarbij de focus op 3 pijlers: een veerkrachtige samenleving, goed bestuur en welvaart door ondernemerschap. Samen met maatschappelijke stakeholders kijkt Itinera kritisch maar oplossingsgericht naar het beleid. Op die manier willen we duurzame welvaart, een veerkrachtige samenleving en positieve impact creëren.

Julien De Wit,
Fellow
julien.dewit@itinera.team

Ank De Wilde,
Executive Chair & Co-CEO
ank.dewilde@itinera.team